

Νανουρίσματα

Ηχογραφήσεις 1930-1998

Παραγωγή: Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπωσ Μερλιέ
Με χορηγία του Υπουργείου Πολιτισμού
(Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς)

Επιμέλεια ενθέτου, παραγωγής, έκδοσης:
Μάρκος Φ. Δραγούμης, Θανάσης Μωραϊτης

- Παραγωγή: Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλιως Μερλιέ
- Χορηγός: Υπουργείο Πολιτισμού
- Οι ηχογραφήσεις έγιναν από το 1930 ως το 1998
- Κείμενα: Μάρκος Φ. Δραγούμης, Θανάσης Μωραϊτης, Άννα Στεργίου, Θοδωρή Πυλιώτης
- Μετάφραση από τα Τουρκικά στα Ελληνικά: Άννα Κοντού
- Μετάφραση από τα Ποντιακά στα Ελληνικά: Σοφία Ιωαννίδου
- Μετάφραση στα Αγγλικά: Μάρκος Φ. Δραγούμης, Ηρώ Διαμαντούρου
- Ηχητική επεξεργασία / mastering: *Athens Mastering* / Κατερίνα Παπαδά, Γιάννης Χριστοδουλάτος
- Επιμέλεια ενθέτου, παραγωγής, έκδοσης: Μάρκος Φ. Δραγούμης, Θανάσης Μωραϊτης
- Τα σκίτσα που υπάρχουν στο ένθετο φυλλάδιο έγιναν από την Δανάη Νικολετοπούλου
- Πίνακας εξωφύλλου: έργο της Μαριανίνας Περδικούρη, ετών 7 (Κύκλος Εικαστικών Εμπειριών ΜΕΠΤ, από τη συλλογή του Μουσείου Ελληνικής Παιδικής Τέχνης)
- Στοιχειοθεσία, layout, σχεδιασμός εξωφύλλου: *AltSys*
- Εκτύπωση: *Fabel Sound*
- Έκδοση: Φεβρουάριος 2004
- Copyright: Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο

Ευχαριστούμε την διευθύντρια του Μουσείου Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, Ελένη-Φαίη Σταμάτη, και την Μαριανίνα Περδικούρη για την ευγενική προσφορά της ζωγραφιάς που κοσμεί το εξώφυλλο του cd.

Επίσης, τους δημοσιογράφους Άννα Στεργίου και Θοδωρή Πυλιώτη για την παραχώρηση αδημοσίετου κειμένου τους για τα νανουρίσματα.

Πολλές γυναίκες περιβάλουν με την αγάπη τους και τη βοήθειά τους τις δραστηριότητές μας στο Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο (Μ.Λ.Α.). Κάποτε, έρχεται η πολυπόθητη στιγμή γι' αυτές και τον κόσμο όλο, από καταβολής του, να γεννήσουν τα μωράκια τους. Τότε αρχίζει ένα άνευ προηγουμένου παρακαλετό, σχεδόν ίδιο με το κλάμα του μωρού που θά 'ρθει, με σκοπό να τους κάνουμε μία κασέτα με ανέκδοτες ηχογραφήσεις γυναικών που νανουρίζουν τα παιδιά τους. Μεγάλος μπελάς, γιατί δεν είναι κι εύκολο να γίνει αυτή η κασέτα αν δεν χάσουμε πολλές ώρες από τα παντοτινά επείγοντα. Πασαλείμματα στην αρχή, πιο επισταμένα αργότερα και σιγά-σιγά οριστικοποιήθηκε μία κασέτα με όλα τα νανουρίσματα (περίπου 100) που υπήρχαν στο Μ.Λ.Α.

Ήρθε το πλήρωμα του χρόνου για να μας αποδείξει ακόμα μία φορά ότι, όλα γίνονται κατά πώς έχει διαταχτεί να γίνουν και κανείς θνητός δεν μπορεί να το εμποδίσει αυτό. Όχι μόνο δεν χάσαμε το χρόνο μας, κάνοντας τη χάρη στις γυναίκες, κόρες ή φίλες, αντίθετα, μας υπέδειξαν τον τρόπο να εκφράσουμε έμμεσα την ευγνωμοσύνη μας που αναλογεί όχι μόνον στη Δανάη,

στην Ελένη, στη Ναταλία, στην Έβη, στην Μιλάγρος (αναφέρω όσες μας πρωτοπίεσαν), αλλά σε όλες τις γυναίκες, μέσω ενός cd, δώρου-ύμνου στη γυναίκα-μητέρα.

Θανάσης Μωραϊτης
Πλάκα, Δεκέμβριος 2003

* * *

Το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο στα 75 χρόνια της λειτουργίας του έχει ηχογραφήσει δεκάδες νανουρίσματα απ' όλες σχεδόν τις περιοχές της χώρας μας. Τα 48 που ανθολογούνται σ' αυτό το cd προέρχονται από τα νησιά μας, την Ήπειρο και Μακεδονία καθώς και τη Μικρασία. Στα τελευταία περιλαμβάνονται και μερικά τουρκόφωνα, από αυτά που ήταν αγαπητά στους χριστιανικούς πληθυσμούς κυρίως της κεντρικής και ανατολικής Μικρασίας.

Σε αριθμό στίχων τα κείμενα των νανουρισμάτων περιορίζονται σε δύο ως το πολύ είκοσι συνήθως ομοιοκατάληκτους στίχους, άλλοτε 15ούλλαβους κι άλλοτε 8ούλλαβους. Τα κείμενα αυτά απαγγέλλονται αδιάκοπα, δηλαδή χωρίς

επαναλήψεις συλλαβών, ή την παρεμβολή λέξεων «εκτός κειμένου», όπως συμβαίνει τόσο συχνά στα δημοτικά τραγούδια του χορού ή του τραπεζιού. Και στην πλειοψηφία τους χρησιμοποιούν ελεύθερο μέτρο. Το 7/8 του αρ. 34 αποτελεί εξαίρεση.

Η έκταση των μελωδιών των νανουρισμάτων σπάνια υπερβαίνει το διάστημα της έκτης. Και οι νότες τους κινούνται μέσα στα πλαίσια άλλου των διατονικών τετραχόρδων (ή πενταχόρδων) του do και re με το mi συχνά χαμπλωμένο κατά 1/4 ή 1/2 του τόνου, κι άλλοτε του χρωματικού τετραχόρδου του «πλάγιου δεύτερου ήχου» (π.χ. re – mi^b – fa[#] – sol). Από τις μελωδίες που παρουσιάζονται εδώ, μόνο του αρ. 46 βασιζεται σε ήχο σπάνια εμφανιζόμενο σε νανουρίσματα. Ο ήχος αυτός χρησιμοποιεί το τετράχορδο του re με χαμπλωμένη την τέταρτη βαθμίδα και είναι γνωστός στην οθωμανική μουσική με το όνομα «σαμπάχ».

Χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων είναι η συχνή χρήση επιφωνημάτων στην αρχή, στα ενδιάμεσα και στο τέλος, όπως:

*κάμω ε! ε! ε!
ω! αί! να κάνει νάνι
νάνι κούκλα μου, κάνε νάνι
άιντε ποίσον λολολολο (κτλ.)*

Στην κατάληξη των στροφών του αρ. 9 το «πς!» που ακούγεται έχει αποτροπαϊκό χαρακτήρα. Γιατί υποτίθεται ότι ακούγοντάς το θα απομακρυνθούν τα κακά πνεύματα που θα μπορούσαν να βλάψουν μ' οποιοδήποτε τρόπο το μωρό και τον ύπνο του. Ένας ίδιος ήχος ακούγεται και σ' ένα νανούρισμα που έχω υπ' όψιν μου από τη Λαπωνία. Το αρ. 21 αποτελεί έναν σπάνιο συνδυασμό νανουρίσματος με παραμύθι.

Το αρ. 47 έχει σατιρικό περιεχόμενο και τραγουδιέται και στο Βλάχικο γάμο στη Θήβα, καθώς και σαν τσάμικο στα Βίλια κ.α. Το cd κλείνει με μια μελωδία του Brahms (το νανούριμά του) που θεωρήθηκε παραδοσιακή από την πληροφορήτριά μας από τη Σαλαμίνα. Το τραγούδι αυτό είναι πολύ πιθανό να το είχε μάθει στο σχολείο.

Μάρκος Φ. Δραγούμης
Δεκέμβριος 2003